

maščni semlji so fizer lepe in naglo rastejo, pa nikjer ne bodo rade rastle, ker so predobre persti navajene. Sato predobro perst s mertvizo smešhaj ali s peskam. Prepušto semljo s stroblivimi plevami, s zeštnim blatam, ali s drugo maščno perstjo sboljšhaj. Nikdar peskam, ali drevefizam s shvinskim gnojam ne gnoji. Vřak shvinski gnoj je řadju řhkodljiv, dokler ne řtrohni; in drevo se vřufhi, kakor bitro korenine do gnoja dořshejo, ker gnoj musgo ali sok dreveřa, in řhivesh leřa řkasi in drevo konzha. Na řolnzu in na vetru je sato dobro pesħke řejati, de se dreveřiza navadjo na vřako řpremenjenje vremena in vterjen sdrav leř řaredé.

(Konez řledí.)

Pomozħki, ki so zhloveku potrebni, zħe ga řlab řrak řadufħí.

Pogostoma se řliřhi, de zhloveka řlab řrak ali řopár řadufħí. V danasħnih novizah bořte, ľjubi bravzi, řopet prav řhalořtno perģodbo brali, ravno tega reda. In komaj pred řřterim meřzi se je ravno taka tudi v neki kovazħnizi v Hartbergu na řřtajerskim perģodila. Ravno sato bom tudi po řvoji mořhi od tega potreben nauk in poduzhenje v nasħih novizah, kolikor je mogořhe na tanjko popiřal; le poslušajte me:

Pervizħ vam bom povédal, ktéri řrak zhloveka řadufħí? — Nar řhkodljivřhi od vřiga je ogljen řapuh (Kohlendunst), in nar navarniřhi je řherjavizo v řaperto zħumnato (řtanizo) nořiti, řogreti, in podkuriti jo. Ta nerodna navada ĳih je řhe veliko řesarov (tavřhentov) řadufħíla in pod semljo řpravila. Marřiktéri je řhel svezħer sdrav in veřel k pokóju, in drugo jutro se ni sbudil vezħ.

řhkodljivi in nevarni ĳlapi in řopári, ki řrak pokvarijo, so na dalje: vse tiřte zvetlice v řaperti zħumnati, ktéře imajo mořħan duħ, ali pa zħe mořħno in jako vonjajo; ravno tako tudi řopári vina, řħganja in óla, pořéбно tazħař, dokler řhe v kleti (keldri) vřé; řopári v rudnikih, v vodnakih ali řřtirnah, ĳamah, obókih, klétiħ in jezħah, zħe so taki kraji dolgo zħařa řaperti, i. t. d.

Kdor se predolgo v takimu řraku obotávlja, ga omami in vezħkrat tudi řadufħí.

Kaj mu je tedaj řtoriti, komur se taka neřreřza perpetí?

Nar. pred se mora tak zhlovek urno na sdravo in prořto řapo perneřti.

Kdor se pa is gole ľjubesni v take kraje, kjer je popolnoma pokvarjen řrak, podá, od ondod kakorřħniga zhloveka řpraviti in negodni řmerti otéti ga, ta mora, řebe varvaje od ondod nar pred řlab in řhkodljiv řopár, kolikor more, preģnati, ali řaj poboljšhati; potlej řhe le naj se varno noter řpuřti.

V zħumnati, kjer se je taka neřreřza naklju-

zhila, se imajo duri hitro in okna odpreti, de jo sdrava řapa preletí; v kléti pa urno linize odmařhiti, in vrata na řřeshaj odpahniti. V take kraje se s velikim pridam pomezħe nekaj gorezħe řlame, kjer se nima vneti kaj; koriřtno je tudi v nje vode vľjivati dovelj, po tem bo řhe le řhkodljiv in pokvarjen řrak sdravřhi in boljšhi pořtal. Med tém se ima pa tudi pasiti vedno, de neřreřzniga zhloveka řhe kakorřħna druga ne doletí.

Kdor se po zhloveka, ki ga je v takim kraju neřreřza řalésla, řpuřti, ři mora popred, preden gre ponj, s řlanelo, ali kako gobo v řeřihu namozħeno, noř in uřta řavesati; ravno tako dobro je tudi, zħe ři s njim obleko pořħkropi. Naj ři napravi po tém ľjuřħ na dolgo palizo, de ři bo naprej řvetil s njo; zħe mu pa ľjuřħ vģařne, naj se rořħno nasaj vérne, tako dolgo, dokler negoden řopár preģodi od ondod. Tému pa, ktéri se v vodnák řpuřti, se mu verv zħes perřa perveře, po ktéri se nasaj potéģne, in matos (řřrik) v roko da, s ktéřim bi osnanil, zħe bi mu řlabo priřħlo, de bi ga hitro nasaj potegnil.

Rořħno se mora potem na prořto řapo perneřhen zhlovek řleřħi do nasiga, in tako polořhiti, de ima viřoko sģlavje; uřta, zħe so řhleřaste, se mu imajo ozħiřtiti.

řadaj se posluš, ľjubi moř pomozħnik! meřřle vode, — to je nar bolji opravilo, ki ti ga je řtoriti. — řahvalimo řanjo previdnoř boshjo, ktéřa nam v nasħih potřeřbah vselej k pomozħi perřtopi; povřod jo najdemo, kamur se le kre-nemo, ne ogibajmo se tedaj dobriħ darov is nje miliħ rok ĳemati! — Polivaj ga s meřřlo vodó po ľizah, in po kosarzu mu jo s mořħjo v obras břiřģaj. řhe boljšhi je pa, zħe mu zeli řhivot, pořéбно pa glavo in perři poljivařħ. řakaj poljivanje s meřřlo in bistro vodó je od vřih perpomózhkov nar boljšhi; řhe dořřkrat je zħudama pomagalo, in marřiktériģa zhloveka negodni řmerti řhe vezħkrat otélo.

Sa take bolnike so tudi vezħkrat dřiřtle s meřřlo vodó dóbre. — řřreři ga zħes perřa, de popred k řapi pride. Pihaj mu s uřřmi ali s kakim piħalam prav pořħaři in varno sdravo řapo v vanj. —

řliřhiřħ potihama iħtiti ali poģemati ga, imasħ řhe perřvo řnamenje, de ga bořħ kmalo k řhivľjenju obudil. Vsami řadaj neki klinzħik, ki ga mořasħ per takim opravili vselej perřokah imeti, ter mu ga med sobe vtakni, de mu lořheř sdravo řapo do pljuřħ perpravish.

Kadar diħati ĳame. treřti in derģetati se, ne polivaj ga vezħ s vodó.

ři ga řreřħno ořhivil, mu mořasħ řadaj řhivot preģréti, to je, derģni ga s vřořħno řlanelo, in kartazħi po poplatih vřeřkosi (to delo je tudi tazħař dóbro, preden bolnik k řapi pride). Polořhi ga v pořřeljo, takó, de bo imel preģej

visoko sglavje. Daj mu savshiti mlazhne limonade, ali mu pa zurni v shlizo vode kake kaplje verliga jesiha, de jo popije. V zhasi gré tudi zhloveku, kadar k sebi pride, pufhati, posebno tiftimu, ki je poln kervi, ravno sato poshlji urno po sdravdnika, de ga popred na noge spravi. —

Tvoje nar vezhi opravilo je pa, zhe fi se le tega dershál, zhesar fim te uzhil, — neisrezheno veselje bosh obzhutil takrat, kadar bosh zhloveka smerti reshil in otél, ktérimu je malo manjkalo, de se ni v slabim sraku sadúshil. Uni zhlovek pa, ktériga fi smerti otél, ti bo slavo in hvalo dajal, in prepeval vesel zeli zhas svojiga shivljenja.

Dr. Bleiweis.

Naprej podaj!

(Refnizhna pergodba.)

Menim, de bo prav malo bravzam nafhah noviz snano, kako je pred kakshnimi 50 ali 60 léti preflavi knes in vóyvoda Braunshvajgerfhi Karl Vilhelm pijánzhvanje med mafho krotíl. V Braunshvajgu *) so imeli mosháki nektéríh vafi navado ob nedéljih namésto v zerkev sahajati, po shganjaríjah potikati se, in pijánzhvati, kolikor jim je sa kosho moglo. Duhovshina fi veliko persadéva tega odváditi jih, ali vse opómbe in svarila so bile saftonj; ne prime se jih kar besediza pobóljshati se, in svoje neróдне fhege opufiti; dokler se savoljo tega per deshelfki gosposki ne pertóshi, od koder jim doide ojster ukas, shganjaríje in spílize popufiti, in v zerkev hoditi.

Ta ukas jih gane, in takó oftrafhi, de se vezhidel vfi pijánzhvanja vanajo, rasun ene vafi, ki se ji Ludem pravi, ktéra vedno per svoji termi oftane, in se ne da shganjaríji odpovedati in spílizam.

Pervo nedéljo po vóyvodfkim ukasu in deshelfki sapovedi, ki so sopet svonovi k boshji flushbi sapéli, se sopet uni terdovratni Ludemzhani memo zerkve in farovsha pojé in shvishgaje v navadno kerzhmo podé, kjer so ga ferkali vezhkrat do terde nozhí. Vóyvoda tega svéditi urno fklene, ter pravi: „Ako se ravno moji Ludemzhani sapovedi, ki fim jim jo uni dan osnaniti dal, savoljo pijánzhvanja in opufhanja v zerkev hóje, vpirajo in nasproti stavíjo, ako se lih puntajo pokorni biti tému, kar boshjo flávo sadene, gotóvo v kratkim jim bom kafho vpihal, zhe bi slodja v sebi imeli; pokasal jim bom pót, ki jim ga je hoditi potrébno, bom vidil, zhe bodo moje ukase in sapovedi zhíflali ali ne!“

Drugo nedéljo se napravi, v rujavi poverhnji fuknji od verha do kolen sapet, in neposnam v ravno tisto vaf, kjer njegovi puntarji prebivajo, ter stopi malo popred, ko svonovi v zerkev sapojó v lih tisto shganjaríjo, kamur Ludemzhani vfako nedéljo sahajajo, burke vganjajo in pijánzhvajo, dokler imajo v shepi boshjakov in belizhov kaj, kjer jih zhaka misa she pogernjena. In komaj se je sa misa vfedel, so she svonovi sapéli, in perpodilo se jih je pivzov polno omisje, ja fkorej bi djál polna shganjaríja. Neki vampafhi hruft, (rudezh in vifhnjev po zelim obrasu, kakor vezhidel vfi tifti, ktéri radi in vshkosi shganje in firovo vino shljevijo, okroglijiga in salikaniga oblizhja je bil, ravno taziga, ko polno luno rifajo), jo nar pervi permaha.

Voditel, poglavar in starashina Ludemzhanfki je bil she vezh lét, in se vóyvodu blisha. Na njegovim mestí fedeti viditi ga, mu oferzhje savré, ga meri od témena do poplátov, in pravi svojim tovarsham raskazhen: „Kakó je to hudizha, de se je ta ptujiz v nafhe f-hodifhe pertépel, in ravno na moj stol savaljíl?“ — Ter se molzhé na defno stran sraven njega vféde. Ravno takó se tudi njegovi fofédje okrog mise rozhno sversté.

Per ti prizhi prinese kerzhmar nekakshno preneto veliko posódo shganja na miso, in ga pred starashina postavi, in pravi: „Ozhe Matíja! To je kapljiza le, obljubim, taziga nifte she sdávnej ferkáli.—Starashinu to flifhati se she s zurkama flíne zedé, popáde fteklo s obéma rokama, vóyvoda v lév sanizhljivo pogléda, jo s posheljenjem k uftam nafavi, is ktére ga ferzhe, de je kaj. Potém jo svojimu tovarshu na defno stran podá, rekózh: „Pi in naprej podaj!“ — In ftekla gre po verfti is rok v roke, dokler pride do sadniga moshá, ki na levi strani vóyvoda fedí. Tudi ta jo s veseljem sgrabi, in k uftam nágne, vóyvodu odmajáje, de ne bo ferkal is nje — píje, in jo da svojimu blishnimu, lih po tem poti nasaj, po kterim je k njému dofhla, rekózh: „Pi in jo sopet okrog nasaj podaj!“ Na to se posóda s shganjam sopet v lév verne nasaj, ktéro mosh sa mosham ferzhno objame, in zhverfto is nje píje, jo naprej podá, de spet v starashinove roké pride. Tudi ta, she po podóbi med vfimi nar huji piviz, ga vféka is nje takó, de bi jo bil kmalo na fuho djál, in rézhe proti vóyvodu hlinjen in posmehljae se: „Sopet okrog nasaj jo podaj!“

Blagi knes tega flifhati, ferdit na kvíshko plane, svojo poverhnjo fuhnjo odpne, se jim v vojáshki obleki pokáshe, in s svetínjo na perfih. Sagramí preneto hudo nad njimi, in sposnáje ga, de je njih deshelfki vladar in oblastnik, fvitli knes in vojvoda Karl Vilhelm, se na enkrat jamejo vfim krog mise hlazhize trefti. On jim napravi ojstro pridigo savoljo nemarnosti, ki jo she toliko zhasa dopernafhajo, in obeta veliko kasnost, zhe ne bodo svojih nerodnih navad in fheg, posebno pa pijánzhvanja popufili. V tem hipi vféka togoten ofhabniga vampesha sa úho, takó, de mu sobjé saroshljajo, de je troje folnz vidil, ter sakrizhí nad njim: „Naprej podaj!“ Prestrafhen to flifhati ne zhaka drugiga ukasa; ampak urno vbrífhe svojiga tovarshana defni plati, kolikor more. „O jaj! ta je bila slodjevo gorka!“ savpije njegov fofed po sadobljeni saúshnizi sa ufhesam popraskaje se, — odlafha in premíshljuje, kaj bi storil, ali bi naprej podal ali ne. — Sdaj sgrabi vóyvoda svoj mezh, oterne po misi s njim, in sakrizhi: „Le urno naprej podaj! in vfaki, kdor ne bo rozhno délal téga, kar vam sapovem, tému bom s mezham pomagál.“ Ta rasfódni glaf in olefkani mezh spodbóde in vname vse Ludemzhane, takó, de so, ko bi trenil sapóved svojiga premiliga knesa na tanjko dopolnili, in is zeze mozhi. In saúshnize plofkajo okoli ufhéf in brenzhe od glave do glave noter do sadniga moshá, in komaj jo je tá na levo stran dobil, mu jaki knes she drugo na defno pertífne, rekózh: „Sopet okrog nasaj jo podaj!“ In saúshnize trefkajo lih po tiftim redi do starashina nasaj. Tega Braunshvajgerfki knes sopet drugizh sa úho vféka, in pravi: „Sopet okrog naprej jo podaj!“

Potém, ko je saúshnize she nekíh fhest potov fém ter tje okrog mise dervíl, vftane, ponovi svoje opómbe in svarila she enkrat, jim pertí in shuga

*) Braunshvajg vojvódstvo na Némfhkim.